

УДК 391.5:746.92

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2025.3.19>**Яблочкіна Яна Петрівна,**

молодший спеціаліст

Черкаського художньо-технічного коледжу

ORCID ID: 0009-0002-2791-2117

yanaslava2023@gmail.com

ЕТНОДИЗАЙН ЗАЧІСОК: АДАПТАЦІЯ ТРАДИЦІЙНОГО ПЛЕТІННЯ В СУЧАСНОМУ СТИЛІ

У статті розглянуто етнодизайн зачісок як унікальний напрям сучасного мистецтва і дизайну, що передбачає адаптацію традиційних форм плетіння волосся до актуальних стилістичних тенденцій. Автор наголошує на важливості збереження культурної автентичності через переосмислення етнічних мотивів у fashion-дизайні, уникнення культурної апропріації та розвитку етичного підходу до візуалізації етнокоду. Зачіска розглядається як складова візуальної ідентичності, що комунікує символіку, статус, обрядовість та історичну спадщину. Проаналізовано символіку кількості прядей, кольору, композиційної структури плетіння в слов'янських, африканських, індійських культурах, розкрито семіотичне значення зачіски як знака культурної ідентичності. Стаття підкреслює важливість використання комплексних методів дослідження – іконографічного, семіотичного, порівняльного аналізу, візуалізації та AR/VR технологій – для створення автентичних образів. Зроблено огляд практик провідних дизайнерів (Alexander McQueen, Valentino) і українських fashion-брендів, які інтегрують етноелементи у сучасні зачіски. Окрема увага приділена проблематиці візуально-композиційного підходу до дизайну, гармонійному поєднанню форми, кольору, текстури й символіки. У практичному вимірі проаналізовано створення ескізів, 3D-візуалізацій, moodboard'ів, що демонструють варіанти модернізації традиційних форм плетіння. Автор дійшов висновку, що етнодизайн зачісок виступає не лише інструментом збереження нематеріальної культурної спадщини, а й ефективним засобом міжкультурного діалогу, здатним формувати нові змістовні fashion-тренди. Перспективним напрямом досліджень визначено інтеграцію цифрових технологій у дизайнерські практики, що дозволить створювати інноваційні етнообрази з глибоким культурним змістом.

Ключові слова: етнодизайн, плетіння, зачіска, семіотика, адаптація, традиція, міжкультурний діалог.

Yablochkina Yana. ETHNODESIGN HAIRSTYLE: ADAPTATION OF TRADITIONAL BRAIDED INTO A MODERN STYLE

The article explores hair ethnodesign as a unique direction in contemporary art and design, focusing on the adaptation of traditional hair braiding forms to current stylistic trends. The author emphasizes the importance of preserving cultural authenticity through the reinterpretation of ethnic elements in fashion design, avoiding cultural appropriation, and developing an ethical approach to the visualization of ethnocodes. The hairstyle is considered a component of visual identity, communicating symbolism, status, ritual significance, and historical heritage. The article analyzes the symbolism of the number of strands, color, and compositional structure of braiding in Slavic, African, and Indian cultures, revealing the semiotic meaning of the hairstyle as a sign of cultural identity. The importance of using complex research methods—iconographic, semiotic, comparative analysis, visualization, and AR/VR technologies—is emphasized for creating authentic images. The authors review the practices of leading designers (Alexander McQueen, Valentino) and Ukrainian fashion brands that integrate ethnic elements into contemporary hairstyles. Special attention is given to the issue of a visual-compositional approach to hair design, focusing on the harmonious combination of form, color, texture, and symbolism. From a practical perspective, the article examines the creation of sketches, 3D visualizations, and mood boards that demonstrate ways to modernize traditional braiding styles. The author concludes that hair ethnodesign serves not only as a tool for preserving intangible cultural heritage but also as an effective medium for intercultural dialogue, capable of shaping new meaningful fashion trends. A promising area for further research is the integration of digital technologies into design practices, enabling the creation of innovative ethnically inspired images with rich cultural meaning.

Key words: ethnodesign, braiding, hairstyle, semiotics, adaptation, tradition, intercultural dialogue.

Вступ. Актуальність теми етноелементів у зачісках у контексті сучасного дизайну зумовлена зростаючою увагою до ідентичності, культурної самобутності та пошуку унікальних візуальних кодів, які можуть підкреслити індивідуальність та належність до певної спільноти. У сучасному світі глобалізації та культурної взаємодії дизайнери все частіше звертаються до традиційних мотивів, зокрема етнічних форм зачісок, які стають не лише декоративними елементами, а й носіями глибокого смислу, символіки та історичних наративів. Використання етнодизайну в зачісках дозволяє зберегти культурну спадщину, актуалізувати традиції та інтегрувати їх у сучасний fashion-простір, формуючи нові тренди, які відрізняються глибиною змісту й унікальністю.

Зв'язок етноелементів із дизайном проявляється через зачіску як складову візуальної айдентики образу. Зачіска в дизайні – це не лише технічне оформлення волосся, а повноцінний дизайнерський елемент, який формує силует, створює настрої, підкреслює характер і стиль людини. Вона взаємодіє з одягом, аксесуарами та макіяжем, утворюючи цілісний fashion-образ, який сприймається як відображення особистості або культурного контексту. Зачіска із застосуванням етнічних мотивів має потенціал комунікувати історію, традиції і соціальні коди, таким чином посилюючи експресивність і автентичність візуального повідомлення.

Проблемне поле дослідження пов'язане з поверхневим або неетичним використанням етнічних мотивів у fashion-дизайні, що часто призводить до явища cultural appropriation (культурної апропріації) – запозичення елементів іншої культури без належного розуміння, поваги чи контексту, що веде до спрощення, стереотипізації і втрати автентичності. У протилежність цьому стоїть reinterpretation (переосмислення), коли традиційні мотиви інтегруються в сучасні образи з урахуванням їхнього культурного значення, адаптуючись до нових умов і створюючи діалог між минулим і сучасністю. Проблема полягає у пошуку балансу між збереженням культурної спадщини і творчою свободою дизайнера, щоб не

знецінити, а навпаки – примножити значення етноелементів у fashion.

Методи дослідження. Аналіз іконографії дозволяє дослідити візуальні образи та символи, притаманні різним етнічним традиціям зачісок, виявити їхнє значення та трансформації у сучасних fashion-образах. Порівняльний аналіз допомагає зіставити традиційні та сучасні варіанти зачісок, визначити спільне і відмінне, а також простежити процес адаптації. Метод візуалізації – створення образних моделей, ескізів і цифрових концептів – дає змогу експериментувати із формою, кольором і фактурою волосся в контексті етнодизайну. Семіотичний аналіз розкриває значення та символіку зачіски як знака, що несе інформацію про ідентичність, статус і культурний код, допомагає зрозуміти, як сприймається і трансформується цей знак у сучасному візуальному просторі.

Аналіз наукових джерел з етнодизайну, історії зачіски та символіки плетіння демонструє глибокий інтерес до збереження та трансформації традиційних культурних елементів у сучасному мистецтві та дизайні. Зокрема, у роботах І. Ляпкало та Т. Пашковської [1, с. 172] розглядається використання українських національних мотивів у моделюванні сучасних зачісок, що дозволяє усвідомити, як етнічні елементи інтегруються у fashion-дизайн, формуючи автентичний та водночас сучасний образ. Н. Чупріна, І. Гайова та К. Паламар [2, с. 3] вивчають етнодизайн як явище у проєктуванні костюма та індустрії моди, що підкреслює міждисциплінарний характер дослідження, де зачіска виступає одним із важливих елементів візуальної ідентичності.

О. Костюк [3, с. 28] звертає увагу на традиційну українську зачіску в контексті обрядовості, що розкриває глибоку символіку плетіння, пов'язану з соціальними та культурними функціями, що підкреслює значення історичного контексту для сучасних інтерпретацій. Дослідження І. Сиваш [4, с. 24] розкриває роль етнодизайну в художній культурі України ХХ – початку ХХІ століть, що сприяє розумінню процесів збереження та адаптації традиційних форм у сучасних візуальних

практиках. Крім того, робота О. Єжової, К. Пашкевич, Т. Струмінської та Я. Шибовської [5, с. 58] акцентує увагу на українському етнічному стилі в сучасному дизайні одягу, що підкреслює важливість комплексного підходу до впровадження етнічних мотивів у різні види fashion-продукції, у тому числі зачіски.

Водночас аналіз наявної літератури вказує на низку прогалин: відсутність системного візуально-композиційного підходу до дизайну зачісок, який би враховував не лише техніку плетіння, а й гармонійне поєднання форми, кольору, текстури та символіки в цілісному образі, а також недостатня адаптація етнічних мотивів до сучасних стилістичних форм, що часто призводить до поверхневого використання традицій без глибокого культурного осмислення. Це підкреслює необхідність подальших досліджень, які б інтегрували історико-культурний аналіз із творчими дизайнерськими практиками, сприяючи створенню автентичних, сучасних та змістовних fashion-образів із етнодизайнерським наповненням.

Мета статті полягає у дослідженні, як традиційні плетені форми трансформуються у сучасних fashion-образах, зберігаючи при цьому свою естетичну й символічну складову.

Результати. Етнодизайн зачісок як напрям сучасного мистецького й дизайнерського осмислення культурної спадщини передбачає глибоке переосмислення традиційних форм плетіння волосся, їхню адаптацію до потреб сучасного споживача та актуальних стилістичних тенденцій. Традиційні плетені форми – коси, вузли, вплетення декоративних елементів – історично виконували не лише естетичну, а й ритуальну, статусну й ідентифікаційну функції. У контексті сучасного дизайну зачіска розглядається не лише як частина стилізації, але як повноцінний візуальний код, що може комунікувати етнічну ідентичність, символізм, а також демонструвати міжкультурний синтез. Саме тому адаптація плетіння вимагає не механічного відтворення форм, а трансформації з урахуванням композиційних принципів, нових матеріалів і технік [6, с. 112].

Застосування етнoeлементів у зачісках, особливо в межах fashion-індустрії, актуалізує

питання етичного використання культурних кодів. Відповідальна адаптація традиційного плетіння передбачає не лише художню інтерпретацію, а й дослідження його семантики, символічної структури та соціокультурного контексту. У цьому процесі важливим є поєднання методів іконографічного аналізу, семіотичного підходу, візуального моделювання та сучасних цифрових технологій – зокрема 3D-візуалізації або AR/VR-платформ. Таким чином, етнодизайн зачісок стає міждисциплінарною практикою, що поєднує історико-культурні дослідження, дизайнерське мислення та новітні технології, сприяючи збереженню нематеріальної культурної спадщини у нових візуальних формах.

У візуальному мистецтві, традиційному костюмі та архівних фотографіях можна побачити різноманітні варіації плетіння волосся, які мають не лише естетичне, а й функціональне значення. Зокрема, у африканських культурах складні коси виконували ритуальні функції – вони сигналізували про належність до певного клану, соціальний статус або перехідний вік, а також захищали від негативних впливів [5, с. 59].

У слов'янських традиціях плетіння було невід'ємною частиною обрядовості: коса символізувала дівочу чистоту, молодість і готовність до заміжжя, а кількість прядей та спосіб їх переплетення мали магічний зміст.

У східних культурах, зокрема в індійських традиціях, зачіски з плетінням були не лише ознакою статусу, але й частиною повсякденного та святкового вбрання, що підкреслювало красу і жіночність. Архівні фото та етнографічні малюнки підтверджують, що плетіння у цих культурах виконувало ритуальні, статусні та декоративні функції, поєднуючи в собі символіку та практичність.

Наприклад, у візуальній антропології широко використовують фото африканських племен із традиційними косами, як на рис. 1 та рис. 2.

Слов'янські весільні портрети з багатопрядевими косами є важливим історико-культурним джерелом, що відображає глибокі традиції та символіку зачісок у контексті весільної обрядовості. У традиційній слов'янській

культури весільна коса не була просто естетичним елементом образу нареченої – вона виконувала комплекс соціальних, ритуальних і символічних функцій. Зазвичай весільна зачіска включала багатопрядеві коси, що складалися з трьох і більше перепланих пасм волосся, іноді доповнених стрічками, квітами або спеціальними прикрасами, такими як вінки чи намиста [1, с. 172].

Рис. 1-2. Традиційні зачіски з плетінням у представників африканських племен

Кількість прядей у косах не була випадковою: найчастіше використовували три-, п'ять- або сімпрядеві коси, де кожне пасмо мало своє символічне значення. Трипрядеві коси асоціювалися з триєдністю життя – молодість, родина і добробут, а також трьома стихіями або трьома головними богинями-охоронцями родини. П'ятипрядеві коси символізували п'ять основних елементів: землю, воду, вогонь, повітря та дух. Сімпрядеві плетіння вважалися особливо містичними і призначалися для важливих ритуалів, серед яких і весілля.

Весільні коси у слов'янських портретах часто були зображені дуже детально, що свідчить про високу цінність цього елемента в образі. Плетіння могло охоплювати не лише саму косу, а й формувати об'ємні композиції навколо голови, підкреслюючи статус нареченої та її готовність до нового етапу життя. Колір волосся та декорування зачіски стрічками або вінками також мали значення: червоні та білі кольори символізували любов, чистоту та життєву енергію (рис. 3).

Семіотика плетіння є надзвичайно насиченою і багаторівневою. Кількість прядей у косах часто має символічне навантаження – трипрядна коса, наприклад, у слов'янській культурі асоціюється з трійцею, трьома стихіями або життєвими етапами. Колір волосся

або додаткових прикрас підсилює цей знак: яскраві кольори у африканських плетених зачісках можуть символізувати приналежність до певного племені або свята, тоді як у слов'янських традиціях обмежувалась природна колірність, що підкреслювала автентичність і чистоту.

Рис. 3. Слов'янські весільні портрети з багатопрядевими косами

Розміщення плетіння на голові – спереду, збоку чи ззаду – також має своє значення, пов'язане із соціальним статусом чи життєвим станом. У семіотичному розумінні форма плетіння виступає як знаковий код, який передає інформацію про ідентичність людини, її роль у суспільстві та культурний контекст [3, с. 30].

Сучасна інтерпретація традиційних етноформ у fashion-образах набула значної популярності у світовій моді. Етнічні мотиви плетіння все частіше входять до колекцій провідних дизайнерів, таких як Alexander McQueen, Valentino та українські бренди, представлені на Ukrainian Fashion Week. У цих колекціях плетіння використовується не лише як декоративний елемент, а й як ключовий компонент композиції образу, що створює текстуру, об'єм і підкреслює індивідуальність. Наприклад, у шоу Alexander McQueen 2012 року зачіски з елементами складного плетіння поєднувалися із драматичними костюмами, створюючи цілісний візуальний наратив (рис. 4).

Рис. 4. Складне плетіння на показі Alexander McQueen, 2012 рік

На Ukrainian Fashion Week дизайнери активно експериментують із поєднанням традиційного українського плетіння з сучасними техніками, створюючи fashion-образи, які відображають національну ідентичність у глобальному контексті. Плетіння в таких образах виконує не лише естетичну функцію, а й стає засобом підкреслення глибинного культурного сенсу, інтегруючи етнокультурний код у сучасний стиль.

Етнодизайн зачісок на прикладі плетінь у колекціях Valentino вимагає етичного підходу до використання чужої культури. Важливо уникати культурного привласнення (cultural appropriation), коли етнічні мотиви застосовуються без поваги до їхнього історичного походження і глибинного значення, що часто призводить до спрощення, стереотипізації або втрати автентичності. Натомість інтерпретація традиційних форм у плетіннях Valentino здійснюється з глибоким розумінням культурного контексту, із врахуванням культурної спадщини та повагою до її носіїв [7, с. 68].

В колекціях бренду помітно, як етнічні мотиви органічно поєднуються з сучасним дизайнерським баченням, модернізуючи традиції, але зберігаючи їх символіку й естетику. Такий підхід сприяє розвитку міжкультурного діалогу, поваги до різноманітності культур та створенню автентичних, глибоких і привабливих fashion-образів, що не лише надихають,

а й підтримують цінність традиційних культурних практик (рис. 5).

Рис. 5. Зачіски з плетінням від Valentino

У межах практичних досліджень розробляються концептуальні моделі зачісок із адаптацією етнічних елементів. Це включає створення ескізів, moodboard'ів, макетів та 3D-візуалізацій, які демонструють різні варіанти інтеграції традиційних форм плетіння у сучасний стиль. Наприклад, поєднання класичних трьохпрядних кос із модерними техніками укладання та фарбування волосся дозволяє створювати об'ємні та текстурні зачіски, що відповідають запитам contemporary fashion. Серії фотозачісок з етнодизайнерським підходом демонструють, як можна зберегти символіку і водночас надати образу свіжості та індивідуальності [6, с. 114].

Таким чином, традиційні форми плетіння є не лише культурним феноменом із глибокою символікою, а й багатограним дизайнерським ресурсом для сучасної моди, який за умови етичного і творчого підходу відкриває широкі можливості для створення унікальних fashion-образів із глибоким змістом [8, с. 121].

Висновки. Проведений аналіз традиційних форм плетіння у контексті етнодизайну зачісок засвідчив їхню багатогранність як культурного феномену, що поєднує естетичні, ритуальні та символічні функції. Дослідження семіотики плетіння розкрило глибоке значення кількості прядей, кольору та розміщення кос як знакових

елементів, що передають культурний код та ідентичність носія.

Сучасна інтерпретація етноформ у fashion-образах, зокрема в роботах провідних дизайнерів, свідчить про важливість збереження культурної автентичності та етичного підходу до адаптації традиційних мотивів, що дозволяє уникнути культурного привласнення і сприяє міжкультурному діалогу. Водночас виявлено певні лакуни, зокрема недостатній розвиток візуально-композиційного підходу та потребу у більш глибокій адаптації етнічних мотивів до сучасних форм.

Перспективним напрямом подальших досліджень є інтеграція технологій доповненої

та віртуальної реальності у процес проектування зачісок, що відкриває нові можливості для експериментів із формою, текстурою та композицією, а також покращує візуалізацію етнодизайну. Крім того, крос-культурний аналіз дозволить більш комплексно дослідити взаємодію різних етнічних традицій у сучасній моді, сприяючи розвитку етичних стандартів і глибшому розумінню культурного контексту. Таким чином, поєднання традиційних знань із сучасними технологіями та міждисциплінарним підходом відкриває широкі перспективи для подальшого розвитку етнодизайну зачісок у fashion-індустрії.

Література:

1. Ляпкало І. О., Пашковська Т. А. (2016). Використання українських національних мотивів у моделюванні сучасних зачісок. *Тези доповідей XV Всеукраїнської наукової конференції молодих учених та студентів "Наукові розробки молоді на сучасному етапі". Т. 1 : Секція "Нові наукомісткі технології виробництва матеріалів, виробів широкого вжитку та спеціального призначення"*, м. Київ, 28-29 квітня 2016 р. Київ: КНУТД, 2016. С. 172.
2. Чупріна Н.В., Гайова І.Л., Паламар К.І. Етнодизайн та його реалізація в сучасному проектуванні костюма та індустрії моди. *Технології та дизайн*. 2016. № 3 (20). С. 1–10.
3. Костюк О. П. Традиційна зачіска українців у контексті ініціації. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2020. № 2. С. 27–31.
4. Сиваш І.О. Мистецтво етнодизайну в художній культурі України ХХ – початку ХХІ ст. : дис. ... канд. мистецтвознав. : 26.00.01. Київ: НАКККІМ, 2019. 210 с.
5. Єжова О. В., Пашкевич К. Л., Струмінська Т. В., Шибовська Я. Я. Український етнічний стиль в сучасному дизайні одягу. *Дизайн, візуальне мистецтво та творчість: сучасні тенденції та технології Т. 1:* матеріали І міжнар. наук.-техн. конф., м. Запоріжжя, 12 грудня 2022 р. Запоріжжя: ЗНУ, 2022. С. 57-60.
6. Чупріна Н., Терещенко О. Орнамента в сучасному етнодизайні одягу: розвиток та доцільність застосування. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 75, т. 3. С. 111–120.
7. Скасків О. О. Адаптація художньо-образних властивостей традиційного мистецтва у розробці колекцій сучасного одягу : дипломна магістерська робота за спеціальністю 022 Дизайн. Київ : КНУТД, 2022. 151 с.
8. Сиваш І. О. Етнодизайн – важливий чинник консолідації українського суспільства в умовах війни. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2022. № 3. С. 120–123.

References:

1. Liapkalo, I. O., & Pashkovska, T. A. (2016). Vykorystannya ukrayins'kykh natsional'nykh motyviv u modelyuvanni suchasnykh zachisok [The use of Ukrainian national motifs in modeling modern hairstyles]. In *Proceedings of the 15th All-Ukrainian Scientific Conference of Young Scientists and Students "Scientific Developments of Youth at the Present Stage" Vol. 1, Section: "New High-Tech Technologies for the Production of Materials, Consumer and Special Purpose Products"*, (p. 172). Kyiv: KNUTD. https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/2563/1/20160428-29_%D0%A2%D0%95ZY_V1_P172.pdf [in Ukrainian].
2. Chuprina, N. V., Haiova, I. L., & Palamar, K. I. (2016). Etnodyzayn ta yoho vprovadzhennya v suchasnyy dyzayn kostyuma ta industriyu mody [Ethnodesign and its implementation in modern costume design and the fashion industry]. *Technologies and Design*, 3(20), 1–10. [in Ukrainian].
3. Kostiuk, O. P. (2020). Tradytsiyna zachiska ukrayintsiv u konteksti initsiatsiyi [Traditional Ukrainian hairstyle in the context of initiation]. *Bulletin of the National Academy of Culture and Arts Management*, 2, 27–31. [in Ukrainian].
4. Syvash, I. O. (2019). *Mystetstvo etnodyzaynu v khudozhniy kul'turi Ukrayiny XX – pochatku XXI stolittya: dys. ... kand. mystetstvoznav.: 26.00.01.* [The art of ethnodesign in the artistic culture of Ukraine

in the 20th – early 21st century (Doctoral dissertation in Art Studies, specialty 26.00.01). Kyiv: NAKKKIM. [in Ukrainian].

5. Yezhova, O. V., Pashkevych, K. L., Struminska, T. V., & Shybovska, Ya. Ya. (2022). Ukrayins'kyi etnichnyy styl' v suchasnomu dyzayni odyahu [Ukrainian ethnic style in modern clothing design]. In *Design, Visual Arts and Creativity: Current Trends and Technologies (Vol. 1): Proceedings of the 1st International Scientific and Technical Conference*, (pp. 57–60). Zaporizhzhia: ZNU. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7489091> [in Ukrainian].

6. Chuprina, N., & Tereshchenko, O. (2024). Ornamentatsiya v suchasnomu odyazi, etnodyzayn: rozvytok ta dotsil'nist' zastosuvannya [Ornamentation in modern clothing ethnodesign: Development and feasibility of application]. *Current Issues in the Humanities*, 75(3), 111–120. [in Ukrainian].

7. Skaskiv, O. O. (2022). *Adaptation of artistic and figurative features of traditional art in the development of modern clothing collections (Master's thesis, specialty 022 Design)*. Kyiv: KNUTD. [in Ukrainian].

8. Syvash, I. O. (2022). Etnodyzayn yak vazhlyvyi faktor konsolidatsiyi ukrayins'koho suspil'stva u voyennyi chas [Ethnodesign as an important factor in the consolidation of Ukrainian society during wartime]. *Bulletin of the National Academy of Culture and Arts Management*, 3, 120–123. [in Ukrainian].

Стаття надійшла: 10.06.2025

Прийнято: 22.06.2025

Опубліковано: 06.10.2025